

بررسی اثرات گردشگری روستایی بر کیفیت زندگی (مطالعه موردی: روستای کریک - شهرستان دنا)^۱

بهرام ایمانی^۲

استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

ارسطو یاری

استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

زهره اسدپور

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۴/۰۳ تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۶/۰۹/۱۴

چکیده

امروزه گردشگری به عنوان یکی از پیشروترین فعالیت‌های در حال رشد در هر سرزمینی قلمداد می‌شود و یکی از جذاب‌ترین و شاید جدیدترین نوع آن گردشگری روستایی است که اثرات گوناگونی بر جامعه میزبان بر جای می‌گذارد. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی اثرات گردشگری روستایی بر کیفیت زندگی انجام گرفته است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش ۲۶۱ سرپرست خانوار روستای کریک است که به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز از دو روش کتابخانه‌ای (فیش برداری) و میدانی (پرسشنامه و مصاحبه) استفاده گردید. به منظور تحلیل متغیرهای تحقیق از آزمون‌های آماری کلموگراف - اسمیرنف، t تک نمونه‌ای و t مستقل بهره گرفته شد. یافته‌ها حاکی از آن است که از بین نه شاخص بررسی شده مرتبط با ابعاد مختلف اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی - زیربنایی و زیست محیطی کیفیت زندگی، سه شاخص کیفیت سلامت و بهداشت، کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی و کیفیت محیط مسکونی در سطح متوسط رضایتمندی ساکنین قرار دارد و در مقابل شش شاخص کیفیت امنیت فردی و اجتماعی، کیفیت گذران اوقات فراغت، کیفیت آموزشی، کیفیت اقتصادی، کیفیت زیرساختی و کیفیت زیست محیطی پایین‌تر از حد متوسط گویه‌ها ارزیابی شده است که در مجموع گردشگری نتوانسته است باعث بهبود کیفیت زندگی روستای کریک شود.

واژگان کلیدی: گردشگری روستایی، کیفیت زندگی، توسعه روستایی، توسعه پایدار، روستای کریک.

۱- مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد زهره اسدپور است که با راهنمایی دکتر بهرام ایمانی و مشاوره دکتر ارسطو یاری در سال ۱۳۹۵ در دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی دفاع شده است.

۲- (نویسنده مسئول) Bahram_imani60@yahoo.com

مقدمه

گردشگری روستایی به عنوان یک فعالیت تفریحی و اجتماعی، در نیمه دوم قرن هجدهم در اروپا و انگلستان ظاهر شد و جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها پیدا کرد و نقش مؤثری در ساختار اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی به خصوص در کشورهای رو به توسعه ایفا می‌کند (سنایی، ۱۳۸۶: ۲ و لنگرودی و همکاران، ۱۳۹۲: ۳). این مفهوم به عنوان فرآیندی در توسعه روستایی قلمداد می‌شود که با ایجاد فعالیت‌های مکمل کشاورزی، می‌تواند موجبات توسعه اقتصادی و زیست محیطی روستایی را در زمینه افزایش درآمد، اشتغال‌زایی و معیشت پایدار روستایی فراهم کند که بهبود کیفیت زندگی و توزیع متعادل و مناسب خدمات و تسهیلات را در چارچوب توسعه منطقه‌ای و محلی (پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۷: ۶۱)، زمینه‌سازی برای رشد اقتصاد روستایی، بهبود زیرساخت‌ها، کاهش فقر و مهاجرت‌ها و امکان جمعیت‌پذیری را به همراه دارد (sebele, 2010: 140 و شوکت امقانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۵). در این راستا از اهدافی که توسعه روستایی طی سالیان متمادی دنبال می‌نماید بهبود کیفیت زندگی و افزایش رفاه است. کیفیت زندگی ویژگی‌های کلی اجتماعی و اقتصادی را نشان می‌دهد که می‌تواند به عنوان ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه اجتماع به کار رود. در نواحی روستایی کیفیت زندگی از یک طرف متأثر از عوامل، فعالیت‌ها و تحولاتی است که در درون نواحی روستایی وجود دارد و از طرف دیگر، تحت تأثیر عوامل بیرونی است که روستا و زندگی ساکنان آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۴). مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی مکان‌ها، تدوین استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی جامعه کمک کند (Lee, 2008: 1207). در واقع کیفیت زندگی یک متغیر مرکب است که از چندین متغیر تأثیر می‌پذیرد (جاکرمی و کلتی، ۱۳۸۵: ۶۰ و حیدری، ۱۳۹۰: ۵۲) و طی سالیان اخیر توسعه و رونق آن به عنوان مهمترین و اساسی‌ترین راهبردهای رشد و توسعه نواحی روستایی، توجه صاحب‌نظران و دانشمندان مسائل روستایی را به خود جلب کرده است و آن را به عنوان راهبردی برای توسعه محلی و منطقه‌ای قلمداد نموده‌اند (اکبریان رونیزی، ۱۳۹۲: ۷۶).

در ایران کیفیت زندگی روستائیان به واسطه ورود گردشگران تغییرات زیادی داشته‌است (طیب‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۶۵). در این میان روستای کریک شهرستان دنا از توابع استان کهگیلویه و بویر احمد به دلیل داشتن ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری فراوان از جمله طبیعی، فرهنگی و اجتماعی از سوی سازمان گردشگری، میراث فرهنگی و صنایع دستی به عنوان روستای هدف گردشگری شناسایی و معرفی شده است. این درحالی است که علی‌رغم ظرفیت‌های بالقوه، مردم روستای مذکور از منافع سرشار اقتصادی گردشگری بی‌بهره بوده و در فقر و تهیدستی به سر می‌برند و از کیفیت زندگی پایینی برخوردارند و تا رسیدن به وضعیت مطلوب فاصله زیادی دارد، خالی شدن روستا توسط ساکنین بویژه قشر جوان به دلیل عدم امکانات و خدمات رفاهی مناسب و همچنین عدم درآمد مناسب برای امرار معاش، تخریب و عدم مراقبت از بافت سنتی روستا به دلیل ورود فرهنگ ساخت خانه‌های شهری و ریزش برف و باران و... بی‌بهره بودن و عدم آشنایی کشاورزان روستا با شیوه‌های نوین کشاورزی و از بین رفتن هنر صنایع دستی و قالی‌بافی به دلیل نبود بازار مصرف و عدم آشنایی ساکنین محلی با فرهنگ گردشگری از جمله مسائل و مشکلات روستای کریک می‌باشد. نظربه این که در سال‌های اخیر سرمایه‌های مادی و غیرمادی صرف مطالعات در این زمینه شده است اما با این وجود بنظر می‌رسد فرصت‌ها، منابع و امکانات کافی جهت یک زندگی

رضایت بخش برای ساکنین روستای کریک فراهم نشده است اگر این روند ادامه پیدا کند این روستا نه تنها جذابیت‌های خود برای جذب گردشگر را از دست می‌دهد بلکه هزینه‌های دولت در این زمینه هم از بین خواهد رفت. از این رو ضروریست تا با این بررسی ارزیابی انجام گردد و راهکارهای لازم جهت کارایی بهتر ارائه گردد. بنابراین، شناخت آثار توسعه گردشگری بر کیفیت زندگی ساکنان روستایی می‌تواند یافته‌های مناسبی را در راستای توسعه گردشگری و ارتقاء کیفیت زندگی ساکنان روستای کریک فراهم نماید. لذا پژوهش حاضر به منظور پاسخگویی به این سوالات زیر انجام گرفته است:

- ۱- آیا توسعه گردشگری باعث بهبود کیفیت زندگی خانوارهای روستای کریک شده است؟
- ۲- از دیدگاه جامعه روستایی کریک شاخص‌های کیفیت زندگی در چه وضعیتی قرار دارند؟
- ۳- آیا تفاوت قابل توجهی بین نگرش روستائیان و مدیران محلی در ارتباط با اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی روستای کریک وجود دارد؟

مبانی نظری

سازمان جهانی توریسم (۱۹۹۷) گردشگری را فعالیتی چند منظوره می‌داند که در مکانی خارج از محیط عادی گردشگر انجام می‌گیرد (ریاحی و مهرعلی‌تبار، ۱۳۹۳: ۱۴۹). گردشگری روستایی از جمله شاخه‌های گردشگری است که در قرن ۱۹ از اهمیت و جایگاه قابل توجهی برخوردار گردیده است و به یکی از مهمترین مباحث در جوامع علمی جهان تبدیل شده است و صاحب‌نظران تلاش نموده‌اند تا با الگوها و روش‌های مختلف نقش گردشگری را در تجدید حیات اقتصادی و اجتماعی روستاها افزایش دهند (عنابستانی و وصال، ۱۳۹۵: ۱۳۱). از این رو توسعه گردشگری در مناطق روستایی عنصری اساسی در غلبه بر انگاره‌های توسعه نیافتگی و بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی به حساب می‌آید؛ و یکی از راهبردهای نوینی است که در کشورهای جهان در جهت توسعه گردشگری مورد توجه قرار گرفته است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۵).

گردشگری روستایی به عنوان یک کارکرد فراساختارگرایی می‌تواند از طریق مشارکت و وابستگی با سایر بخش‌های اقتصادی و فرهنگی جامعه گسترش یابد و در رشد و تعالی روستا و به دنبال آن توسعه ملی نقش مهمی در فرآیند توسعه کشور ایفا کند (شمس‌الدینی، ۱۳۸۹: ۹۶). تشویق گردشگری روستایی هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهای در حال توسعه به یک استراتژی رایج تبدیل شده است چرا که گسترش توریسم در نواحی روستایی پیامدهای مثبتی از جمله ارتقاء رشد اقتصادی، تنوع‌سازی و تثبیت نواحی روستایی از طریق اشتغال‌زایی در کسب و کارهای گردشگری، ایجاد درآمد مکمل در کنار فعالیت زراعی، صنعت و خدمات، بهسازی ساختمان‌های متروکه و بدون استفاده و خلق فرصت در بازاریابی میراث و نمادها و هویت را به همراه دارد (حیدری ساریان و ملکی، ۱۳۹۴: ۳۹). بنابراین اساس گردشگری روستایی، ترکیب محیط زیست روستایی، فعالیت‌های مزرعه و فرهنگ‌های خاص بومی موجود در میان اقوام مختلف ساکن در روستا به منظور فراهم نمودن گردشگری و تنوع برای گردشگران و ایجاد فرصتی برای افراد محلی در جهت کسب درآمد بیشتر، ایجاد اشتغال و آشنایی با فرهنگ‌های مختلف و ایجاد ارتباط با سایر افراد روستا بدون تخریب محیط زیست طبیعی است (حسین محمدی و حیاتی، ۱۳۹۱: ۷). قادری (۱۳۸۲) معتقد است که در ارتباط با گردشگری روستایی سه دیدگاه مطرح است که دیدگاه اول گردشگری

روستایی را به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی تلقی می‌کند، دیدگاه دوم: گردشگری روستایی به عنوان یک سیاست بازساخت سکونتگاه‌های روستایی و دیدگاه سوم که در آن گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی به شمار می‌آید (اکبری‌ان رونی‌زی، ۱۳۹۲: ۸۰). مورفی^۱ نیز معتقد است که در تبیین رویکردها و نیز تحلیل سیستم‌های طراحی گردشگری روستایی باید ۴ عنصر اصلی برنامه‌ریزی یعنی فعالیت‌های انسانی، ارتباطات، فضا و زمان مشخص و بررسی شوند (غفاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۳). به زعم آکا (۲۰۰۶) گردشگری روستایی یک فعالیت چندجانبه است که علاوه بر توریسم کشاورزی شامل اکوتوریسم، پیاده‌روی، توریسم ورزشی، ماجراجویی، گردشگری خواب و صبحانه و... می‌باشد (akca, 2006: 2837). برخی دیگر معتقدند هدف گردشگری روستایی بهبود کیفیت زندگی، رعایت برابری بین نسلی و درون نسلی، حفظ کیفیت محیط، حفظ یکپارچگی و انسجام فرهنگی است (ابراهیم‌زاده و آغاسی‌زاده، ۱۳۸۸: ۱۰۹ و اجزا شکوهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۶۸). اثرات گردشگری در نواحی روستایی با توجه به ماهیت فعالیت گردشگری و ارتباط و تعامل تنگاتنگ آن با فعالیت‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌تواند بسیار گسترده و متنوع باشد (زرافشانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۰). گسترش گردشگری در نواحی روستایی که به دلیل افزایش جمعیت شهرنشینی، افزایش اوقات فراغت، پیدایش مؤسسات گردشگری و مطلوب‌تر شدن شرایط کار روی داد، توانست به عنوان فعالیتی مکمل تغییرات عمده‌ای را در کیفیت زندگی ساکنان روستایی ایجاد کند (aref, 2013: 6 و طیب‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۶۸). لذا یکی از اهداف گردشگری پایدار روستایی بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی است.

مفهوم کیفیت زندگی در دهه ۱۹۶۰ اهمیت یافت و به عنوان رشته‌ای مجزا وارد مباحث علمی اروپای غربی و آمریکا شد (pukeliene, 2011: 157) و به یکی از موضوعات مورد علاقه حوزه علوم اجتماعی بدل شد، چرا که در این دهه مشخص گردید که رشد و توسعه اقتصادی به بهبود کیفیت زندگی مردم نمی‌انجامد (عناستانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۸) و برای سنجش آن دو نوع شاخص جداگانه لازم است، یکی شاخص‌های عینی که محیط‌های زندگی و کار افراد و گروه‌ها را توصیف می‌کند و دیگری شاخص‌های ذهنی که بر پایه چگونگی و توصیف مردم از وضع خود استوارند (بریمانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۴). تعریف مفهوم کیفیت زندگی به دلیل اینکه به احساسات و ادراک افراد بستگی دارد پیچیده است و مفهومی چند وجهی است که شامل جنبه‌های بسیاری از محیط و زندگی افراد است (andereck & nyaupane, 2011: 242). از این رو کیفیت زندگی عمدتاً به عنوان رضایت از زندگی، خوشبختی و سعادت، رفاه و آسایش شناخته می‌شود و سطح تحقق نیازهای انسان را منعکس می‌کند (Zielinska et al., 2010). کیفیت زندگی اساساً چند مفهومی است که با توسعه اقتصادی - اجتماعی و بهبود بهسازی سطوح کیفیت زندگی شناخته می‌شود و ویژگی‌های کلی اجتماعی و اقتصادی یک ناحیه را نشان می‌دهد، لذا می‌تواند به عنوان ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه اجتماع به کار رود (Mcgillivray, 2007, 41). به باور داس کیفیت زندگی سازه‌ای چند بعدی است که شامل شرایط عینی زندگی و بهزیستی ذهنی است که در بعد عینی ظاهر زندگی و در بعد ذهنی ادراکات و ارزش‌های افراد از وضعیت زندگی جای دارد (das, 2008: 298). به زعم پال و کومار کیفیت

¹ - murphy

زندگی معیاری است که جهت سنجش میزان برآورده شدن نیازهای مادی و روانی جامعه تعریف گردیده است (pal& kumar, 2005: 18). از دیدگاه رضوانی و همکاران (۱۳۸۸) کیفیت زندگی مفهومی گسترده است که نزد افراد و گروه‌های مختلف معانی متفاوتی دارد. برخی آن را قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر آن را مؤلفه-ای برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی و رضایت‌مندی بیان کرده-اند (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۳). لیو سه رویکرد را در مفهوم کیفیت زندگی ارائه کرده است: ۱- تعریف کیفیت زندگی بر اساس عناصر تشکیل دهنده آن مانند شادکامی، رضایت‌مندی و ثروت ۲- تعریف کیفیت زندگی از طریق بکارگیری شاخص‌های عینی و ذهنی اجتماعی مانند تولید خالص داخلی، بهداشت و شاخص رفاه و ۳- تعریف کیفیت زندگی بر اساس تعیین متغیرها یا عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی و توجه به زمینه‌ها و شرایطی که در آن سطح کیفیت زندگی تعیین می‌شود (براتی و یزدان‌پناه، ۱۳۹۰: ۳۵ و ایمانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۷۶). سازمان بهداشت جهانی (who) نیز کیفیت زندگی را مجموعه‌ای از ادراکات و احساسات افراد از موقعیت خود در زندگی بر اساس فرهنگ و نظام‌های ارزشی که بر حسب اهداف و آرزوها، انتظارات، استانداردها و روابط و ارتباطاتی که در آن زندگی می‌کنند تعریف می‌کنند (فاضل‌نیا، ۱۳۹۳: ۸۵۶). به زعم پارکر و مور^۱ (۲۰۰۵) هدف غایی کیفیت زندگی و کاربرد متعاقب آن برای این است که مردم قادر به داشتن یک زندگی با کیفیت بالا باشند به طوری که این زندگی هم هدفمند و هم لذت‌بخش باشد (کوچکی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۲۲). همچنین موسسه تحقیقات توسعه اجتماعی ملل متحد در تعریف مفهوم کیفیت زندگی در مقیاس جهانی، نه بعد اساسی را مطرح میکند که شامل تغذیه، مسکن، بهداشت، آموزش، تفریح و اوقات فراغت، محیط فیزیکی، تامین امنیت، پایداری اجتماعی و درآمد می‌باشد (قدمی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴-۵ و شیخ‌زاده، ۱۳۹۴: ۵۶).

پیشینه پژوهش

در هر پژوهشی که صورت می‌گیرد بررسی تحقیقات و مطالعاتی که در رابطه با موضوع مربوطه انجام شده است از ضروریات است. گردشگری و کیفیت زندگی نیز از جمله موضوعاتی است که پژوهش‌های زیادی توسط پژوهشگران مختلف در این زمینه صورت گرفته است که چندی از آنها در ادامه ذکر گردیده است: رضوانی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با هدف بررسی گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر کیفیت زندگی ساکنان روستایی شهرستان شمیرانات انجام دادند دریافتند که گردشگری نقش مؤثری بر بهبود کیفیت زندگی ساکنان داشته است، به گونه‌ای که از ۹ قلمرو مورد مطالعه در هفت قلمرو کیفیت محیط، فعالیت و اشتغال، مسکن، سلامت و رفاه، درآمد و ثروت، مشارکت و همبستگی و امنیت و بهزیستی فردی، موجب بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی شده است ولی در قلمرو آموزش- فرهنگ و اوقات فراغت بهبودی حاصل نشده است. در پژوهشی دیگر که توسط علی‌بیگی و قاسمی (۱۳۹۴) به منظور بررسی تأثیر گردشگری مذهبی بر کیفیت زندگی و سرمایه اجتماعی خانوارهای روستایی شهرستان دهلران در روستای بردی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که گردشگری مذهبی در تمامی ابعاد مؤلفه‌های کیفیت زندگی اعم از اجتماعی، زیست‌محیطی درصد بالاتر از متوسط و اقتصادی، کالبدی در حد متوسط

¹ -parker& moore

بهبود کیفیت زندگی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه را به همراه داشته است. عنابستانی و محمودی (۱۳۹۵) نیز در پژوهشی که به قصد بررسی تأثیر گردشگری مذهبی بر ارتقاء کیفیت زندگی روستایی شهرستان مشهد انجام دادند به این نتیجه رسیدند بین گردشگری مذهبی و ابعاد کیفیت زندگی رابطه معنادار وجود دارد و گردشگری مذهبی به ترتیب بر ابعاد کالبدی و اجتماعی و به یک اندازه بر بعد اقتصادی و زیست محیطی بیشترین تأثیر را داشته است. در تحقیق دیگر که طیب‌نیا و همکاران (۱۳۹۵) با هدف تحلیل تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی روستائیان در بخش اورامان شهرستان سروآباد انجام دادند دریافتند توسعه گردشگری موجب بهبود سطح کیفیت زندگی روستائیان این بخش شده است و بعد اقتصادی در میان ابعاد دیگر بیشترین تأثیر را در ارتقای کیفیت زندگی روستائیان داشته است. وانگ^۱ (۲۰۰۶) در پژوهشی با هدف مشارکت جامعه روستایی در توسعه گردشگری در چین دریافت تقویت اعتماد به نفس، تقویت زیرساخت‌های آموزشی و بهداشتی، افزایش رفاه و کاهش فقر و امنیت از اثرات مثبت توسعه گردشگری بر کیفیت زندگی در نواحی روستایی است. راسور^۲ (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان اثرات گردشگری روستایی، چالش‌ها و فرصت‌ها دریافت که نبود آموزش‌های مرتبط برای افراد محلی، مشکلات مربوط به زبان افراد محلی و ناتوانی برقراری ارتباط با گردشگران، نارسایی قوانین و مقررات در حوزه گردشگری، ضعف زیرساخت‌ها و کمبود منابع مالی و ارتباطی در روستا، کمبود افراد راهنما در سطح مناطق روستایی از مهمترین مسائل و مشکلات فراروی گردشگری روستایی در کشورهای آسیایی است. ریچارد^۳ (۲۰۱۳) نیز در پژوهشی به قصد بررسی گردشگری و کیفیت زندگی روستائیان انجام داد به این نتیجه رسید که گردشگری روستایی باعث بهبود زندگی روستائیان در زمینه توسعه محلی، دستمزدها، کاهش فقر، بهبود آموزش روستائیان گردیده است. لینگ و هوی^۳ (۲۰۱۶) دریافتند که توسعه گردشگری بر کیفیت زندگی دارای نقش مؤثری است و بر عوامل اقتصادی از جمله اشتغال، درآمد و کیفیت مسکن بیشترین تأثیر را داشته است.

مرور پیشینه بیانگر این موضوع است که در رابطه با دو متغیر اصلی پژوهش یعنی گردشگری روستایی و کیفیت زندگی مطالعات گوناگونی توسط پژوهشگران صورت گرفته است. لذا پژوهش حاضر بر مبنای شاخص‌های به کار گرفته توسط محققان دیگر به بررسی تأثیر گردشگری روستایی بر کیفیت زندگی در روستای کریک شهرستان دنا که روستای هدف گردشگری است و پژوهشی تا کنون به بررسی آن نپرداخته است انجام گرفته است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر بر مبنای هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و روش تحقیق حاکم بر آن بر مبنای ماهیت توصیفی-تحلیلی است. جهت گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه و مصاحبه) بهره گرفته شد. جامعه آماری پژوهش ۲۶۱ نفر سرپرست خانوار روستایی روستای کریک از توابع شهرستان دنا (استان کهگیلویه و بویراحمد) و مدیران محلی این روستا است. با توجه به هدف تحقیق، انتخاب چارچوب شاخص‌های پژوهش به صورت تلفیقی و بر مبنای پژوهش‌های صورت گرفته توسط سایر محققان انتخاب گردیده

^۱ - wang

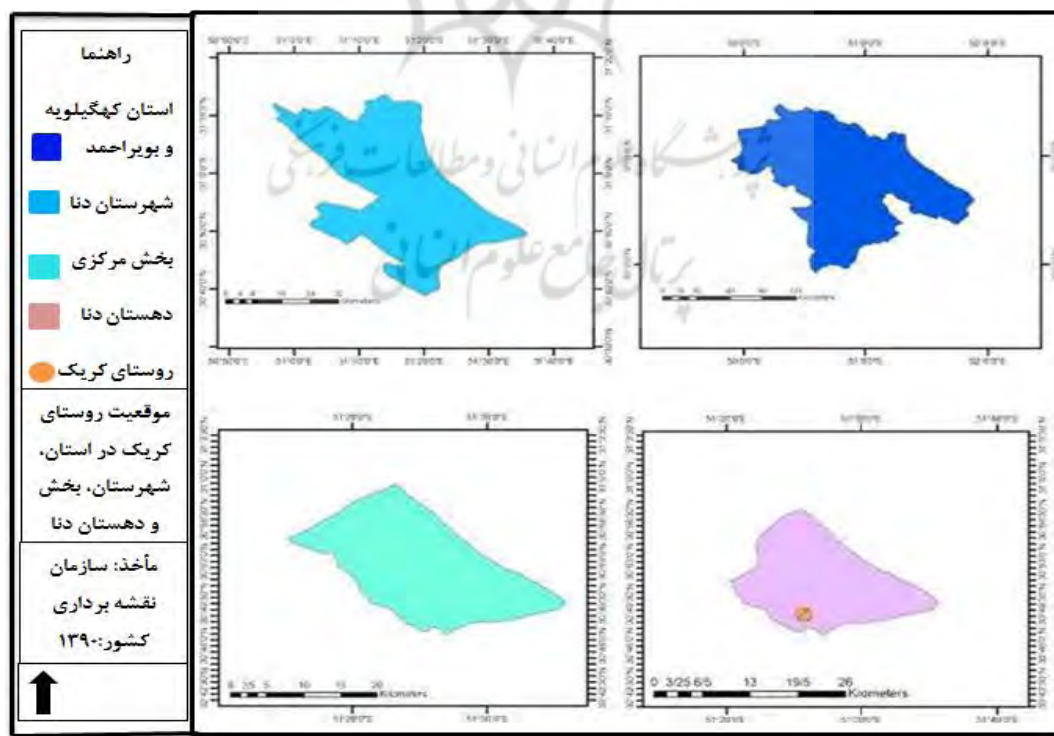
^۲ -rathore

^۳ -ling& hui

است. در این تحقیق جهت طراحی پرسشنامه از پرسش‌های بسته در قالب طیف لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) استفاده شده است که جهت تعیین روایی آن، از نظر اساتید و متخصصان در این حیطه بهره گرفته شد و در نهایت روایی آن پس از تغییرات لازم و حذف و اضافه کردن تعداد سوالات در سطح مطلوب برآورد گردید. پایایی پرسشنامه مذکور به وسیله آلفای کرونباخ امتحان گردید که میزان $0/937$ برآورد گردید و بر اساس آن می‌توان گفت پرسش‌ها از همبستگی درونی و پایایی مناسبی برخوردار هستند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار spss از آزمون‌های آماری کلموگراف-اسمیرنف (جهت تعیین نرمال بودن متغیرها)، آزمون t تک نمونه‌ای (جهت بررسی نظر روستائیان کریک از شاخص‌های کیفیت زندگی) و از آزمون t مستقل جهت مقایسه نظرات روستائیان و مدیران محلی روستا پیرامون اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی بهره گرفته شد.

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان دنا از توابع استان کهگیلویه و بویراحمد با مرکزیت سی سخت دارای وسعتی معادل 1683 کیلومتر مربع است که حدوداً $10/7$ درصد از وسعت استان را در بر می‌گیرد و دارای ۳ بخش، ۳ نقطه شهری و ۶ دهستان می‌باشد. روستای کریک در تابعیت دهستان مرکزی، بخش مرکزی، شهرستان دنا، استان کهگیلویه و بویراحمد قرار دارد (برنامه آمایش استان کهگیلویه و بویراحمد، 1389 : ۴). جمعیت روستا بر اساس سرشماری مرکز آمار ایران در سال 1390 ، 180 خانوار و 843 نفر جمعیت است و در سال 1393 دارای 200 خانوار و 902 نفر جمعیت است که از این تعداد جمعیت 480 نفر مرد و 422 نفر زن می‌باشند و در سال 1394 دارای 261 خانوار که از این تعداد 549 نفر مرد، 515 نفر زن جمعیت می‌باشد (مرکز بهداشتی - درمانی شهرستان دنا 1394 و خانه بهداشت روستای کریک، 1394).

نقشه شماره ۱: منطقه مورد مطالعه

یافته‌ها

نتایج یافته‌های توصیفی پژوهش بیانگر این است که ۶۸٪ درصد از پاسخگویان بین ۳۶-۴۵ سال سن داشتند. از لحاظ جنسیت ۸۲٪ مرد بودند. از لحاظ وضعیت تأهل نیز ۸۲٪ متأهل و ۱۸ درصد مجرد بودند. ۴۰٪ درصد از لحاظ سطح تحصیلات در مقطع دیپلم قرار داشتند. ۴۲٪ درصد از پاسخگویان دارای خانواری بین ۴-۶ نفر جمعیت داشتند.

یافته‌های استنباطی

در این بخش از پژوهش جهت بررسی نرمال بودن متغیرها از آزمون کلموگراف-اسمیرنوف استفاده شد. در این آزمون فرض صفر نشانگر نرمال بودن داده‌ها است و اگر میزان Z بین $+1/96$ تا $-1/96$ باشد و سطح معنی‌داری بیشتر از ۰/۰۵ باشد نرمال بودن داده‌ها تأیید می‌گردد. همانگونه که جدول ۱ نشان می‌دهد در تمام متغیرهای استفاده شده در پژوهش سطح معنی‌داری از سطح خطای ۰/۰۵ بیشتر است و توزیع تمام متغیرهای پژوهش نرمال است ($p\text{-value} = \text{sig} > 0/05$).

جدول ۱: نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای برازندگی توزیع نرمال متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد	Z	sig	نتیجه آزمون
اقتصادی	۲۶۱	۰/۸۸۹	۰/۴۰۸	نرمال
آموزش	۳۶۱	۱/۳۴۵	۰/۰۵۴	نرمال
سلامت و بهداشت	۲۶۱	۱/۵۴۹	۰/۱۱۶	نرمال
امنیت	۲۶۱	۱/۲۰۰	۰/۱۱۲	نرمال
اوقات فراغت	۳۶۱	۱/۵۴۶	۰/۲۱۷	نرمال
تعامل و همبستگی اجتماعی	۲۶۱	۱/۶۸۴	۰/۱۱۷	نرمال
محیط مسکونی	۲۶۱	۱/۰۴۳	۰/۲۲۷	نرمال
زیرساخت	۲۶۱	۰/۷۸۸	۰/۵۶۴	نرمال
زیست محیطی	۲۶۱	۱/۴۱۵	۰/۳۶	نرمال

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

در ادامه پژوهش صورت گرفته جهت بررسی دیدگاه ساکنان روستایی در رابطه با متغیر کیفیت زندگی از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون (جدول ۲) نشان می‌دهد که میانگین شاخص‌ها در بعد اقتصادی (۲/۴۴)، اجتماعی - فرهنگی (۲/۸۲۶)، کالبدی - زیربنایی (۲/۹۵) و زیست محیطی (۲/۵۲۵) برآورد گردیده است و کرانه بالا و پایین آنها کمتر از صفر و منفی است، می‌توان دریافت بر اساس دیدگاه پاسخگویان شاخص‌های کیفیت زندگی از حد متوسط (عدد ۳ معادل ۶۰ درصد پاسخگویان) پایین‌تر است. و از ۴ بعد کیفیت زندگی بعد کالبدی - زیربنایی دارای بیشترین میانگین و گرایش بیشتری به سمت وضع مطلوب داشته است و کمترین میانگین مربوط به بعد اقتصادی است.

جدول ۲: نتایج آزمون t تک نمونه‌ای بررسی ابعاد مختلف کیفیت زندگی از دیدگاه ساکنان روستایی

ابعاد	درجه آزادی	معنی داری	t	میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد
اقتصادی	۲۶۰	.۰۰۰	-۱۵,۰۵۸	۲,۴۴	کرانه پایین -۰/۶۲۸ کرانه بالا -۰/۴۸۲
اجتماعی - فرهنگی	۲۶۰	۰/۱۹۰	-۴/۴۱۲	۲/۸۲۶	کرانه پایین -۰/۰۸۷ کرانه بالا -۰/۶۲۱
کالبدی - زیربنایی	۲۶۰	۰/۰۴۱۵	-۱/۵۱۸	۲/۹۵	کرانه پایین -۱/۴۱۲ کرانه بالا ۰/۲۵۵
زیست محیطی	۲۶۰	.۰۰۰	-۱۲,۲۱	۲/۵۲۵	کرانه پایین -۰/۵۰۰ کرانه بالا -۰/۳۹۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

جهت بررسی دو دیدگاه روستائیان و مدیران محلی روستای کریک پیرامون اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی از آزمون t مستقل استفاده گردید. نتایج آزمون t مستقل نشان می‌دهد (جدول ۳) از بین شاخص‌های مورد مطالعه از دیدگاه مدیران محلی، میانگین شاخص کیفیت محیط مسکونی (۳/۴۰)، کیفیت زیرساخت‌ها (۲/۹۵)، کیفیت فعالیت‌های اقتصادی (۲/۵۶۵)، امنیت فردی و اجتماعی (۳/۰۴)، کیفیت اوقات فراغت (۲/۴۲)، کیفیت آموزشی (۲/۷۸)، کیفیت بهداشت و سلامت (۳/۲۰)، کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی (۳/۳۹) و کیفیت زیست محیطی با ۲/۶۲ دارای میانگینی بالاتر از میانگین روستائیان بوده است و می‌توان گفت بر اساس دیدگاه مدیران محلی و روستائیان شاخص‌های کیفیت محیط مسکونی و تعامل و همبستگی اجتماعی دارای میانگینی بالاتر از بقیه شاخص‌ها بوده‌اند.

جدول ۳: نتایج آزمون t مستقل بررسی ابعاد مختلف کیفیت زندگی از دیدگاه آزمودنی‌ها

شاخص‌ها	t	sig	میانگین	۹۵ درصد اطمینان	
				کران پایین	کران بالا
کیفیت محیط مسکونی	۳/۱۰۶	۰/۰۰۳	مدیران محلی روستائیان	۳/۴۰ ۳/۰۳	۰/۱۳۳۴ ۰/۶۱۵۲
کیفیت زیرساخت‌ها	۱/۸۶۷	۰/۰۶۶	مدیران محلی روستائیان	۲/۹۵ ۲/۷۸	-۰/۱۲۳ ۰/۶۵۷۹
کیفیت فعالیت‌های اقتصادی	۱/۴۰۹	۰/۱۶۴	مدیران محلی روستائیان	۲/۵۶۴ ۲/۴۲۲	-۰/۰۵۹۹ ۰/۳۴۴۰
کیفیت امنیت فردی و اجتماعی	۱/۷۲۰	۰/۰۹۱	مدیران محلی روستائیان	۳/۰۴ ۲/۸۵	-۰/۰۳۱۱ ۰/۴۱۱۹
کیفیت اوقات فراغت	۳/۱۰۶	۰/۰۳۴	مدیران محلی روستائیان	۲/۴۲ ۲/۳۴	-۱/۵۶۱ ۰/۲۹۷۸
کیفیت آموزشی	۰/۷۴۲	۰/۴۶۱	مدیران محلی روستائیان	۲/۷۸ ۲/۷۰	-۱/۳۴۶ ۰/۲۹۳۳
کیفیت سلامت و بهداشت	۱/۹۵۴	۰/۵۰	مدیران محلی روستائیان	۳/۲۰ ۲/۹۷	-۰/۰۱۸ ۰/۴۷۶۵
کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی	۲/۱۱۳	۰/۰۳۹	مدیران محلی روستائیان	۳/۳۹ ۳/۱۳	۰/۰۱۳۵ ۰/۴۹۰۷
کیفیت زیست محیطی	۱/۳۶۹	۰/۱۷۵	مدیران محلی روستائیان	۲/۶۲ ۲/۵۰	-۰/۰۵۳۴ ۰/۲۸۷۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

نتیجه‌گیری

یکی از فعالیت‌هایی که در چندین سال اخیر با ورود به عرصه‌های روستایی موجب تغییر سطح کیفیت زندگی روستائیان شده است، گردشگری می‌باشد. یقیناً گردشگری به عنوان گسترده‌ترین صنعت خدماتی، می‌تواند نقش غیرقابل انکاری در تغییرات سطح کیفیت زندگی روستائیان ایفا کند. در مطالعات مرتبط با کیفیت زندگی ابعاد مختلفی دارای اهمیت است. مفهوم کیفیت زندگی دارای ابعاد اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی است تحقیق حاضر با هدف بررسی اثرات توسعه گردشگری بر زمینه‌ها و ابعاد مختلف کیفیت زندگی روستائیان در روستای کریک بخش مرکزی شهرستان دنا به عنوان یکی از محورهای مهم گردشگری منطقه، مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که ساکنین در نواحی روستایی از برخی شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی رضایت متوسط و در مواردی از شاخص‌ها رضایت پایینی دارد. به طوری که در مورد

کیفیت آموزشی، کیفیت زیست محیطی، کیفیت زیرساختی، کیفیت اوقات فراغت و کیفیت امنیت فردی و اجتماعی میانگین پاسخ‌های بدست آمده کمتر از میانه پاسخ‌ها یعنی عدد ۳ را نشان می‌دهند که بیانگر رضایت پایین ساکنین روستای کریک از وضعیت کیفیت آموزشی، کیفیت زیست محیطی، کیفیت زیرساختی، کیفیت اوقات فراغت و کیفیت امنیت فردی و اجتماعی را می‌باشد. همچنین یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که در مورد کیفیت سلامت و بهداشت، کیفیت محیط مسکونی و کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی در حد متوسطی ساکنین رضایت دارند. اما در نهایت یافته‌ها حاکی از آن است که ساکنین نواحی روستایی از شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی مانند کیفیت سلامت و بهداشت، کیفیت محیط مسکونی و کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی رضایت دارند و در مقابل از معیارهای کیفیت زیرساخت‌ها، کیفیت زیست محیطی، کیفیت آموزشی، کیفیت گذران اوقات فراغت و کیفیت امنیت فردی و اجتماعی رضایت ندارند. می‌توان گفت که گسترش گردشگری توانسته است تنها در زمینه کیفیت کالبدی - زیربنایی در حد متوسطی موجب بهبود و ارتقای کیفیت زندگی آن‌ها شود و در بقیه ابعاد نتوانسته موجب بهبود و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان روستای کریک شود. البته بررسی‌های میدانی و مصاحبه‌ها انجام شده با مردم و مسئولین محلی هم تا حدودی این یافته‌ها را تأیید می‌کند. این امر می‌تواند گویای این حقیقت باشد که جهت توسعه گردشگری، علاوه بر وجود جاذبه‌ها، امکانات و خدمات نیز اصلی اساسی است. بنابراین، باید در روستای کریک به تقویت زیرساخت‌ها و خدمات مورد نیاز گردشگران پرداخت و زمینه‌های جذب و اقامت بیشتر آن‌ها را فراهم آورد تا به این وسیله زمینه اشتغال و سودآوری پایا و در نهایت رفاه و آسایش ساکنین محلی نیز فراهم شود و میزان رضایت روستائیان نیز از ابعاد و جنبه‌های مختلف کیفیت زندگی نیز بهبود یابد و در نهایت منجر به توسعه پایدار روستایی با رویکردی سیستمی شود.

پیشنهادات

با توجه به یافته‌های تحقیق در راستای نقش مؤثرتر گردشگری در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی پیشنهادهای جهت بهبود وضعیت اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی - زیر بنایی روستای کریک با استفاده از راهبرد توسعه گردشگری و در نتیجه بهبود و ارتقای کیفیت زندگی روستائیان ارائه می‌گردد

- ≠ تعبیه سطل زباله‌های بیشتر در مکان‌های استقرار گردشگر بخصوص در کنار رودخانه و باغات میوه روستا؛
- ≠ فراهم آوردن زمینه‌هایی جهت ایجاد فعالیتهای غیر کشاورزی در روستا؛
- ≠ حمایت از نیروی جوان و نخبگان بومی در جهت فعالیتهای گردشگری؛
- ≠ هدایت و حمایت بخش خصوصی به منظور سرمایه گذاری و ایجاد واحدهای پذیرایی - اقامتی در روستا مطابق با استاندارد جهانی گردشگری؛
- ≠ ایجاد امکانات و خدماتی در روستا جهت اقامت و ماندگاری بیشتر گردشگران در طول شبانه روز با مدیریت نیروهای بومی روستا؛
- ≠ مدیریت آثار گردشگری با استفاده افزایش زمینه مشارکت مردم و مسئولین در جهت حفظ زیباسازی بافت مسکونی قدیمی و در حال تخریب روستا؛
- ≠ جدول‌کشی خیابان‌ها و آسفالت معابر داخلی و ایجاد شبکه فاضلاب روستا؛

≠ فراهم آوردن وسایل حمل و نقل عمومی جهت دسترسی بهتر و سریع تر روستا؛
≠ ایجاد کارگاه‌های جهت آموزش صنایع دستی و سنتی روستا، و عرضه‌ی گیاهانی که خواص خوراکی و دارویی دارند و تشویق ساکنان روستایی جهت عرضه این صنایع و محصولات محلی روستا به گردشگران
≠ ایجاد نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های فرهنگی و هنری جهت نمایش آیین‌های سنتی روستا از جمله بازی‌های سنتی، مراحل تولید فرآورده‌های لبنی و کشاورزی و پخت انواع نان‌های محلی، توسط زنان و مردان عشایری روستا؛
≠ برگزاری جلسات آموزشی جهت آشنایی ساکنین روستا در خصوص نحوه برخورد با گردشگر و آشنایی با فرهنگ گردشگری و منافع حاصل از آن؛
≠ فراهم آوردن امکاناتی مانند کمپینگ و واحدهای اقامتی مناسب جهت صعود به قله دنا با توجه با اینکه روستای کریک از جمله مسیرهای صعود به قله دنا می‌باشد.

پیشنهادات برای تحقیقات آتی

≠ در رابطه با اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی نواحی روستایی تحقیقات زیادی انجام نشده پیشنهاد می‌شود محققان به بررسی بیشتر این موضوع در روستاهای مختلف کشور از جمله در روستاهای استان کهگیلویه و بویراحمد بپردازند و با ارزیابی نتایج آن به بهبود و ارتقای کیفیت زندگی و در نتیجه توسعه مناطق روستایی کمک نمایند.

≠ پیشنهاد می‌شود در تحقیقات بعدی با کنترل متغیرها و مؤلفه، که در این خصوص نقش مؤثری ایفا می‌کنند به نتایج اعتبار بیشتری داده شود (در نظر گرفتن ابعاد مختلف اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی - زیربنایی و زیست- محیطی نواحی روستایی...).

منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی؛ آقاسی‌زاده، عبدالله (۱۳۸۸)، تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SWOT، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، شماره ۱، صص ۱۰۷-۱۲۸.
- اجزاء شکوهی، محمد؛ بوذرجمهری، خدیجه؛ ایستگلدی، مصطفی؛ مودودی، مهدی (۱۳۹۳)، بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی جامعه میزبان، مطالعه موردی: شهر بندر ترکمن، سال ۱۴، شماره ۴۷، صص ۱۰۱-۱۲۵.
- اکبریان رونیزی، سعیدرضا (۱۳۹۲)، بررسی رابطه توسعه گردشگری و سرمایه اجتماعی در نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان سولقان، شهرستان تهران، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال ۲، شماره ۶، صص ۷۵-۹۲.
- ایمانی، بهرام؛ باختر، سهیلا و خوش‌رفتار، عبدالرضا، ۱۳۹۴، بررسی و ارزیابی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی، مطالعه موردی: شهرستان ایلام آباد غرب، پژوهش‌های روستایی، دوره ۶، شماره ۴، صص ۸۷۱-۸۹۱.
- براتی، ناصر و یزدان‌پناه شاه‌آبادی، محمدرضا (۱۳۹۰)، بررسی ارتباط مفهومی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محیط شهری، نمونه موردی پردیس، جامعه پژوهی فرهنگی، سال ۲، شماره ۱، صص ۲۵-۴۹.
- برنامه آمایش سرزمین استان کهگیلویه و بویراحمد (۱۳۸۹)، تحلیل وضعیت منابع طبیعی و محیط زیست
- بریمانی، فرامرز؛ جعفری، مهدی و بلوچی، عثمان، ۱۳۹۲، سنجش و تحلیل کیفیت زندگی در نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان مهبان - شهرستان نیک‌شهر، چشم‌انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، سال ۸، شماره ۲۳، صص ۴۱-۵۴.
- پورجعفر، محمدرضا؛ محمودی‌نژاد، هادی؛ ایلکا، شاهین و عاقبت‌خیر، شاهین (۱۳۸۷)، فراتحلیلی از ارزیابی رویکردهای توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر عوامل راهبردی (SWOT)، علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره ۱۴، شماره ۲، صص ۶۱-۷۹.

- جاجرمی، کاظم و کتله، ابراهیم، ۱۳۸۵، سنجش وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان، مطالعه موردی: گنبد قابوی، جغرافیا و توسعه.
- حسین‌محمدی، مریم و حیاتی، داریوش (۱۳۹۱)، توسعه توریسم روستایی رویکردی نوین در جهت توسعه پایدار روستایی، همایش ملی توسعه روستایی.
- حیدری، علی (۱۳۹۰)، بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۶، صص ۵۱-۶۶.
- حیدری ساریان، وکیل؛ ملکی، ابوذر (۱۳۹۴)، بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و روان‌شناختی گردشگری بر توسعه مناطق روستایی شهرستان مشگین‌شهر، مطالعه موردی دهستان لاهرود، فضای گردشگری، سال ۴، شماره ۱۶، صص ۳۵-۵۰.
- رضوانی، محمدرضا؛ متکان، علی‌اکبر؛ منصوریان، حسین و ستاری، محمدحسین (۱۳۸۸)، توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی شهری، مطالعه موردی: شهرنورآباد- استان لرستان، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره ۲، صص ۸۷-۱۱۰.
- رضوانی، محمدرضا؛ بدری، سیدعلی؛ سپه‌وند، فرخنده و اکبریان رونیزی، سعیدرضا (۱۳۹۱)، گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی، مطالعه موردی: بخش رودبار ققان، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، شماره ۱۳، صص ۲۳-۴۰.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داوود و اکبری سامانی، ناهید (۱۳۹۲)، ارائه الگوی برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری پایدار روستایی، مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵، شماره ۱، صص ۱۲۳-۱۴۶.
- ریاحی، وحید و مهرعلی تبار فیروزجایی، مرتضی (۱۳۹۳)، بررسی آثار محیطی گردشگری بر سکونتگاه‌های روستایی، مطالعه موردی: روستاهای کوهپایه‌ای شهرستان بابل، جغرافیا (فصلنامه علمی پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران)، سال ۱۲، شماره ۴۰، صص ۱۴۷-۱۶۰.
- زرافشانی، کیومرث؛ شرفی، لیدا؛ گراوندی، شهر و قبادی، پرستو (۱۳۹۳)، بررسی اثرات توسعه گردشگری در ارتقاء شاخص‌های اقتصادی- اجتماعی نواحی روستایی، مطالعه موردی: منطقه گردشگری ریجاب در استان کرمانشاه، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۲، شماره ۳، صص ۱۱۹-۱۳۴.
- سنایی، مهدی (۱۳۸۶)، عملکرد و نقش گردشگری در توسعه پایدار نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان مرکزی کلاردشت، رساله دکتری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- شمس‌الدینی، علی (۱۳۸۹)، گردشگری روستایی راهکاری سازنده برای توسعه روستایی، مطالعه موردی: روستای فهلیان، مسکن و محیط روستا، دوره ۲۹، شماره ۱۳۱، صص ۹۵-۱۰۷.
- شوکتی آملقانی، محمد؛ اسحاقی، رضا؛ ماهری، احد؛ رضایی، روح‌اله؛ شعبانعلی فمی، حسین (۱۳۹۵)، بررسی موانع توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان اسکو، مطالعه موردی: روستای ساحلی آق‌گنبد، فضای جغرافیایی، سال ۱۶، شماره ۵۳، صص ۲۳-۳۷.
- شیخ‌زاده، ابراهیم (۱۳۹۴)، مدل‌سازی عوامل مؤثر در بهبود کیفیت زندگی با تأکید بر تأثیرات توسعه صنعت گردشگری، مطالعه موردی: شهر تهران، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال ۸، شماره ۱، صص ۵۱-۶۵.
- طیب‌نیا، سیدهادی؛ محمدی، سعدی؛ منوچهری، سوران (۱۳۹۵)، تحلیل تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی روستائیان، مطالعه موردی: بخش اورامان شهرستان سروآباد، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۵، شماره ۱، صص ۱۶۳-۱۷۹.
- علی‌زاده، جابر؛ برقی، حمید؛ رحیمی، حمزه و افشاری‌پور، علی (۱۳۹۲)، سنجش و ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از تکنیک روش تشابه به گزینه ایده‌آل فازی، مطالعه موردی: دهستان میانه- استان فارس، پژوهش‌های روستایی، دوره ۴، شماره ۳، صص ۶۱۵-۶۴۰.
- عناستانی، علی اکبر؛ روستا، مجتبی؛ محمدی، سیدعبدالرضا و رفیعیان، سجاد (۱۳۹۴)، تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی، مطالعه موردی: بخش سیمکان- شهرستان جهرم، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۵، شماره ۱۸، صص ۸۵-۱۰۰.

- عناستانی، علی اکبر؛ وصال، زینب (۱۳۹۵)، تحلیل عوامل مؤثر بر ایجاد برند گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی، مطالعه موردی: شهرستان بینالود، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال ۵، شماره ۱۶، صص ۱۲۷-۱۴۸.
- عناستانی، علی اکبر و محمودی؛ حمیده (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر گردشگری مذهبی بر ارتقاء کیفیت زندگی روستائیان، مطالعه موردی: حوزه نفوذ گردشگاهی شهر مشهد، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال ۵، شماره ۱۸، صص ۹۷-۱۱۸.
- غفاری، سید رامین؛ مرادی، محمود؛ نیک‌بخت، داوود (۱۳۹۰)، سطح‌بندی و برنامه‌ریزی فضاهاى گردشگری روستایی بخش مرکزی شهرستان بویر احمد، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال ۳، شماره ۱۱، صص ۹۷-۱۱۸.
- فاضل‌نیا، غریب (۱۳۹۳)، سنجش و مقایسه تطبیقی شاخص‌های کیفیت زندگی در خانواده‌های گسترده و هسته‌ای، مطالعه موردی: مناطق روستایی بخش پشت آب زابل، پژوهش‌های روستایی، دوره ۵، شماره ۴، صص ۸۴۹-۸۷۴.
- قدمی، مصطفی؛ علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر (۱۳۹۱)، ارزیابی توسعه گردشگری مقصد در چارچوب پایداری، مطالعه موردی: دهستان تمشکل شهرستان تنکابن، تحقیقات جغرافیایی، سال ۲۷، شماره ۱، صص ۸۰-۱۰۴.
- کوچکی‌نژاد، فاطمه؛ رمضان‌زاده لسبویی، مهدی؛ معصوم‌پورسماکوش، جعفر و فتاحی، احداله (۱۳۹۰)، بررسی و سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان کرمانشاه، چشم‌انداز جغرافیایی، سال ۶، شماره ۱۴، صص ۱۲۰-۱۳۸.
- مرکز خانه بهداشت، روستای کریک (۱۳۹۵).
- مرکز درمانی - بهداشتی شهرستان دنا، شهر سی سخت (۱۳۹۴).
- مطیعی‌لنگرودی؛ سیدحسن، شریفی، انور و رضائیه آزادی، مریم، ۱۳۹۲، امکان‌سنجی توسعه گردشگری در نواحی روستایی از دیدگاه گردشگران (بخش تخت‌سلیمان تکاب) چشم‌انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، سال ۸، شماره ۲۴، صص ۱-۱۷.
- Aka, hasa., (2006), Assessment of Rural Tourism in Tourky using SWOT Analysis, journal of Applied Sciences 6(13).
- Andereck.K, Nyaupane. G., (2011), "Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents" *journal of travel research*, 50 (3): 248-260.
- Aref, F., (2011), The effects of tourism on quality of life: a case study of Shiraz, Iran. *Life Science Journal*, 8(2), 4-25.
- Das, D., (2008), Urban Quality of Life: A case study of Guwahati, *Social Indicators Research*, 85-91.
- Icom and wffm/fmam., (2007), Declaration of the international council of museums (icom) and the world federation of friends of museums (wffm) for worldwide sustainable cultural tourism. Available at [http://icom.useum/fileadmin/](http://icom.useum/fileadmin/user_upload) user upload.
- Lee, C.C. and Chang C.P., (2008), Tourism Development and Economic Growth: A Closer Look at Panels. *Tourism Management*. 29 (1):180- 192.
- Liang, Z. and Hui, T., (2016), Residents' quality of life and attitudes toward tourism development in China, *Tourism Management*, No. 57: 56-67.
- Mcgillivray,M., (2007), Human Well-Being, Concept and Measurement, New York: Palgrave MacMillan.
- Pal, A.K., Kumar, U.C., (2005), Quality of Life Concept for the Evaluation of Societal Development of Rural Community in West Bangal, India, *Rural Development*, Vol. xv, No. 2
- Pukeliene, V & Viktorija S., (2011), Quality of Life Concepts, Measurement and Challenges, *Sisteminiai Tyrimai*.
- Rathore, N., (2012), Rural tourism impact, challenges and opportunities, *Journal of Business Economics & Management Research*, 2 (2): 252- 260.
- Richard, J., (2013). *Recreation, tourism, and rural well-being*. (No. 7). Washington, DC: US Department of Agriculture, Economic Research Service.
- Sebele, L.S., (2010), Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanctuary trust, central district, Botswana, *Journal of Tourism Management*, 31: 136-146.
- Wang, Y. (2006). Rural community participation in tourism development: Case from Hanian Province, China, Unpublished Ph.D Dissertation, Waterloo, (Ontario): University of Waterloo

Zielinska Wczkowaska, H. and dziora- Koranatowska, K.W.,(2010), Evaluation of Quality of life(QoL) of the University of third Age (U3A) on the basis of Socio-demographic Factors and Health Status, Archives of Gerontology and Geriatrics,PP:1-5.

